

Från: [Kristina Vahlberg](#)
Till: tina@tinawikarkitekter.se
Ärende: dd senaste versionen
Datum: den 18 maj 2012 18:31:58

Det räcker inte med rött och timrat

falun

- Så som den röda stugan med vita knutar förvaltas i dagens nybyggen bygger den mer på drömmar än på verkliga traditioner, säger Tina Wik, arkitekt och professor i restaureringskonst vid Kungliga Tekniska Högskolan och gästprofessor i byggt teknik vid Högskolan Dalarna.

Det räcker inte med att husen är röda och timrade för att de ska vara traditionella, säger hon.

- Man måste ta fasta på andra egenskaper som de mått timmerhustekniken kräver och som ligger till grund för de gamla parhusen från 1700-talet. De traditionella detaljerna hade en elegans och nätthet och en komposition som gjorde att husen fick rätt vackra proportioner.

Och det här går lätt förlorat när nya livsmönster ska klämmas in i gamla planformer som de inte är lämpade för, säger hon.

- Det vore bättre att förnya och förändra än att kompromissa om det ger halvdana resultat.

- I dag bygger

man inte sina hus själv och för inte traditionen vidare från generation till generation som förr. Därför har vår trätradition blivit en kommersiell vara som marknadsförs som vilken annan produkt som helst i samhället.

Men bostaden är ofta den största investering vi gör i vårt liv och marknadsföringen påverkar våra val, betonar hon.

Hon visar allt från klumpiga timmerhus med spröjsade fönster till moderna trähus som nominerats till Träpriset, landets största arkitekttävling där hon är ordförande, under en kväll med tema Formbar i Kopparhatten i Falun.

Bland de nyskapande

byggnaderna finns den finske arkitekten Sami Rintalas meditationshus i Anyangparken i Sydkorea med. Ett omålat hus som påminner om två kuber som byggts samman, en större och en mindre.

Hon visar också en bild av villa Drake i Borlänge, ett exempel på en byggnad där man utvecklat gamla traditioner och tillfört en konstnärlig tolkning, säger hon om bostadshuset på Lekattsgatan som arkitekt Jan Gezelius ritat.

En byggnad i två plan som bara är 4,2 meter bred för att få rum med ljusinsläpp i flera riktningar.

- De äldsta bevarade knuttimrade husen är från 1200-talet, främst härbren och andra mindre byggnader som var lätta att flytta och inte hade någon eldstad som gjorde att huset riskerade att brinna ned.

Vi förra sekelskiftet

kom nationalromantiska idéer som målare, arkitekter och konstnärer som Gustaf Ankarcrone lyfte fram. Han byggde och bodde i nuvarande hembygdsgården Hølen i Tällberg.

Och det är mer de här idéerna som senare tiders husfabrikanter tagit fasta på än de gamla trätraditioner som utvecklats under 1800-talet, betonar hon.

Nationalromantiken kom med allt från sånger, flaggan och folkdråker, symboler som skulle förena folk och bygga upp nationer i krigstider. Då spelade också byggnaderna in, säger hon.

- Samtidigt flyttade högreståndspersoner ut på landsbygden sommardag och arkitekter byggde deras hus efter nationalromantiska idéer som inspirerats av vår medeltida arkitektur.

- Men för att gestalta vår långa storslagna historia räckte det inte med enkla detaljer, de berikades på allehanda konstnärliga sätt. Ett nytt stilideal uppstod.

De här husen

har sällan parhusets grundplan, en sådan trång bostad kunde inte uppfylla dessa familjers behov. Här skulle stora ateljérum rymmas och planerna liknar snarare de engelska husen med kontakt med omgivande natur, säger hon.

- Man tog element som fanns och spädde på för att få det finare. Drömmar mer än traditioner präglade då som nu byggnaderna. I Tällberg är det till exempel svårt att få bygga något annat än timmerhus i dag. Men det krävs mer än rött och timrat för att det ska vara traditionellt.

- Smackar man på med klumpiga betongtegeltak och fläskar på med större vindskivor får husen en helt annan karaktär än våra vackra gamla träbostäder.

På landsbygden utvecklade bönderna däremot timmerhusen efter modern teknik och nya behov fram till 1900-talets mitt, säger hon.

- Husen fick fasader av plank för att isolera bättre och när kalelugnarna kom kunde man bygga med högre rumshöjd.

Den här utvecklingen

har avstannat eftersom processen inte drivs på samma sätt längre via självbyggeri från generation till generation.

Ända fram till mitten av 1900-talet byggdes trähusen - de hus vi kallar röda med vita knutar - hantverksmässigt. Redan på 1800-talet men framförallt efter andra världskriget industrialiserades produktionen.

När 1950-talets monteringsfärdiga hus tog över föll stora delar av träbyggnadskonstens tekniker bort och kunskapen om trämaterial föll i glömska.

- När arbetarklassen skulle få egna hem var det inte längre så noga med arkitekturen. Frågan är hur trähusen ska överleva, utvecklas och berikas inom den byggproduktion som präglar vår tid.

Kristina Vahlberg

vänliga hälsningar

Kristina Vahlberg

kristina.vahlberg@daladem.se

023-475 61

<http://www.dalademokraten.se/>